

α) *Ευφάνταστο Στιλ (Imaginative)*: Υπάρχουν άτομα που αντιλαμβάνονται τις πληροφορίες με καθαρά αισθητηριακό τρόπο, αλλά τις επεξεργάζονται μέσω της «στοχαστικής παρατήρησης», δηλαδή «παράτηρώντας» νοητικά τα νέα δεδομένα που έχουν αντιληφθεί, «φιλτράροντάς» τα μέσα από τις δικές τους εμπειρίες. Προσπαθούν να συνδέσουν το περιεχόμενο των σχολικών μαθημάτων με την ανάγκη τους να δημιουργήσουν κάποιο νόημα, και προφανώς βρίσκουν το σχολείο ξεκομμένο από τα διάφορα προσωπικά τους θέματα, τα οποία βρίσκουν πιο ενδιαφέροντα.

β) *Αναλυτικό Στιλ (Analytic)*: Υπάρχουν άτομα που αντιλαμβάνονται τις πληροφορίες με τρόπο αφηρημένο και τις επεξεργάζονται μέσω της στοχαστικής παρατήρησης. Αυτά τα άτομα μαθαίνουν μέσω ενός συνακολουθητικού τρόπου σκέψης. Διαβάζουν πολύ και γενικά αισθάνονται άνετα κινούμενοι μέσα στον κόσμο των ιδεών. Βρίσκουν ότι το σχολείο να καλύπτει τις ανάγκες τους.

γ) *Στιλ Κοινής Λογικής (Common Sense)*: Υπάρχουν άτομα που αντιλαμβάνονται τις πληροφορίες με τρόπο αφηρημένο, και τις επεξεργάζονται με τρόπο «δραστήριο» ή ενεργητικό, δηλαδή με το κάνουν αμέσως κάτι με τις πληροφορίες και μετά να δουν αν είναι σωστό ή λάθος. Είναι άτομα που τους αρέσει ο πειραματισμός και η λύση των προβλημάτων. Η μάθηση γι' αυτούς είναι κάτι το οποίο έχει άμεση χρήση.

δ) *Δυναμικό Στιλ (Dynamic)*: Υπάρχουν άτομα που αντιλαμβάνονται τις πληροφορίες μέσω της αισθητηριακής εμπειρίας και τα οποία επεξεργάζονται αυτές τις πληροφορίες ενεργητικά. Τα άτομα αυτά μπορούν να βγάλουν σωστά συμπεράσματα χωρίς να ακολουθήσουν λογικούς συλλογισμούς. Η μάθηση στις σχολικές τάξεις μέσω αυστηρά δομημένων προγραμμάτων προκαλεί δυσκολίες σε αυτά τα άτομα.

Ο Anthony Gregorc (1986) έχει προσδιορίσει επίσης τέσσερα στιλ μάθησης. Κάθε στιλ χαρακτηρίζεται από δύο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στο αν η σκέψη του ατόμου είναι αφηρημένη ή συγκεκριμένη, και η δεύτερη διάσταση στο αν η σκέψη ακολουθεί μια

τυχαία ή μια συγκεκριμένη, βήμα προς βήμα, σειρά συλλογισμών. Έτσι μπορούμε να μιλάμε για συγκεκριμένο συνακολουθητικό (concrete sequential), για αφηρημένο-συνακολουθητικό (abstract sequential), για αφηρημένο-τυχαίο (abstract random) και για συγκεκριμένο-τυχαίο (concrete random) μαθησιακό στιλ. Παρακάτω ακολουθεί η περιγραφή των κύριων χαρακτηριστικών κάθε στιλ.

Συγκεκριμένο-Συνακολουθητικό Στιλ (Concrete Sequential): Άτομα με αυτό το μαθησιακό στιλ χαρακτηρίζονται από μια οργανωμένη σκέψη. Είναι αποδοτικά και τους ενδιαφέρει η λεπτομέρεια. Χρειάζονται συγκεκριμένες εμπειρίες και οδηγίες και προσανατολίζονται προς την εκτέλεση συγκεκριμένων έργων. Προτιμούν την επίλυση πρακτικών προβλημάτων από την καθημερινή ζωή, τα projects, τη χρήση υπολογιστών, τα πειράματα. Η διδασκαλία, για να ταριιάξει με στιλ αυτό, πρέπει να έχει μια δομή και να επικεντρωθεί σε κατασκευές (αντικειμένων, χαρτών, μοντέλων, διαφόρων εκθεμάτων) και σε διαδικασίες τέτοιες, όπως η συλλογή δεδομένων, η μέτρηση, η ταξινόμηση, η κατηγοριοποίηση, η περιγραφή και η ονομασία.

Αφηρημένο-Συνακολουθητικό Στιλ (Abstract Sequential): Άτομα με αυτό το στιλ χαρακτηρίζονται από μιαν αναλυτική και συγκλίνουσα, αλλά και κριτική σκέψη. Χρειάζονται έννοιες και θεωρίες, χρησιμοποιούν τη λογική ανάλυση και την αξιολόγηση. Προτιμούν τις παραδόσεις, το διάβασμα των βιβλίων, την εμπέδωση της διδακτέας ύλης, τα αφηρημένα προβλήματα. Η διδασκαλία, για να ταριιάξει, με αυτό το στιλ, πρέπει να επικεντρωθεί σε διαδικασίες τέτοιες, όπως η διαμόρφωση υποθέσεων και η εξαγωγή συμπερασμάτων, η υποστήριξη επιχειρημάτων, η κατάστρωση σχεδίων δράσης, η εξαγωγή περιλήψεων, ο στοχασμός και η κριτική.

Αφηρημένο-Τυχαίο Στιλ (Abstract Random): Άτομα με αυτό το στιλ χαρακτηρίζονται από πλούσια φαντασία και έντονο συνασθηματισμό. Χρειάζονται εξηγήσεις, επικοινωνία και εικόνες. Προτιμούν την ομαδική εργασία, τους χάρτες εννοιών, τη χρήση των εκπαιδευτικών μέσων, τη μουσική, τη δραματοποίηση. Η διδασκαλία, για να ταριιάξει με αυτό το στιλ, πρέπει να επικεντρωθεί σε διαδικασίες τέτοιες,

Ευφυΐα	Στο άτομο αρέσει να...	Το άτομο έχει την ικανότητα να...	Το άτομο μαθαίνει καλύτερα όταν...
Γλωσσική	<ul style="list-style-type: none"> • Διαβάζει • Διηγείται ιστορίες • Γράφει 	<ul style="list-style-type: none"> • Απομνημονεύει ημερομηνίες, ονόματα • Χρησιμοποιεί τις λέξεις ποικιλοτρόπως 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαβάζει • Ακούει • Μιλάει
Λογικο-μαθηματική	<ul style="list-style-type: none"> • Σκέπτεται • Παρατηρείται • Συσχετίζει • Δουλεύει με αριθμούς 	<ul style="list-style-type: none"> • Λύνει προβλήματα • Εκτελεί λογικούς συλλογισμούς • Κάνει πειράματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Εργάζεται με αφηρημένες έννοιες, σχήματα, συσχετισμούς • Κατηγοριοποιεί • Ταξινομεί
Χωροεισθητική	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιάζει • Ζωγραφίζει • Παρακολουθεί ταινίες • Κοιτάζει φωτογραφίες 	<ul style="list-style-type: none"> • Αισθάνεται αλλαγές στο περιβάλλον • Φαντάζεται • Επιλύει παζλ και λαβύρινθους • Διαβάζει χάρτες • Προσανατολίζεται 	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει σχεδιαγράμματα, χάρτες • Εργάζεται με ακόντες και χρώματα • Χρησιμοποιεί τη φαντασία του
Σωματική/Κινησθητική	<ul style="list-style-type: none"> • Αγγίζει • Κινείται • Χρησιμοποιεί τη γλώσσα του σώματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Εκτελεί φυσικές δραστηριότητες • Χειρίζεται υλικά και αντικείμενα • Ασχολείται με τέχνες 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγγίζει • Κινείται • Αλληλεπιδρά στο χώρο του
Μουσική	<ul style="list-style-type: none"> • Τραγουδά • Ακούει μουσική • Ψηφίζει ρυθμούς, μελωδίες 	<ul style="list-style-type: none"> • Εκφράζεται μέσω μουσικής • Μαθαίνει μελωδίες • Κρατά ρυθμό 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί ρυθμό • Χρησιμοποιεί μελωδία
Διαπροσωπική	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει πολλούς φίλους • Είναι μέλος σε ομάδες • Μιλά σε άλλους 	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανοεί τους άλλους • Αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο • Επικοινωνεί • Διευθετεί συγκρούσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεργάζεται • Μιλά με άλλα άτομα
Ενδοπροσωπική	<ul style="list-style-type: none"> • Εργάζεται μόνο του • Επιδιώκει τα δικά του ενδιαφέροντα 	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανοεί τον εαυτό του (γνώθι σαυτόν) • Αυτοσυγκεντρώνεται • Ακολουθεί το ένστικτο • Πρωτοτυπεί 	<ul style="list-style-type: none"> • Εργάζεται μόνο του • Ακολουθεί το δικό του ρυθμό στη μάθηση • Κάνει εξατομικευμένες εργασίες
Νατοικρατική	<ul style="list-style-type: none"> • Ασχολείται με τον φυσικό κόσμο • Εντοπίζει και κατηγοριοποιεί διάφορα αντικείμενα 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναγνωρίζει και κατηγοριοποιεί αντικείμενα του φυσικού κόσμου • Διακρίνει διαδικασίες του φυσικού κόσμου 	<ul style="list-style-type: none"> • Ασχολείται με αντικείμενα που βρίσκονται στον φυσικό κόσμο

Πίνακας 8. Συγκριτική παράθεση των οκτώ ευφυϊών

διάβασμα, λύση προβλημάτων). Αντίθετα η θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών στηρίζεται στην ιδέα ότι τα άτομα ανταποκρίνονται διαφορετικά στην ίδια δραστηριότητα (π.χ., διάβασμα, επίλυση προβλημάτων, ανθρώπινες σχέσεις, μουσική). Επιπρόσθετα, η θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών φαίνεται να οδηγεί σε μίαν αναθεώρηση του όρου «μαθησιακό στυλ», μια και υπάρχουν ενδείξεις ότι ένα άτομο που έχει ένα συγκεκριμένο στυλ (π.χ., συναζολογητικό) δεν προσεγγίζει τα πάντα με αυτό το στυλ (π.χ., τη μουσική, τις σχέσεις του με άλλα άτομα).

Σε γενικές γραμμές πάντως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, ενώ η θεωρία των μαθησιακών στυλ εστιάζεται στη διαδικασία της μάθησης, η θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών εστιάζεται στο περιεχόμενό της. Το πιο αδύνατο σημείο της θεωρίας των μαθησιακών στυλ είναι ότι δεν λαμβάνεται υπόψη το περιεχόμενο, το πλαίσιο και ο σκοπός της μάθησης. Προφανώς, αυτά επηρεάζουν τη διαδικασία της μάθησης. Από την άλλη πλευρά, η θεωρία του Gardner δεν μας βοηθά να διαπιστώσουμε πώς διαφέρει, για παράδειγμα, η ευφυΐα ενός μηχανικού από την ευφυΐα ενός ζωγράφου, εφόσον και οι δύο έχουν αναπτυγμένη τη χωρο-αντιληπτική ευφυΐα. Παρ' όλα αυτά, και οι δύο θεωρίες έχουν συνέπειες για το αναλυτικό πρόγραμμα και τη διδασκαλία, όπως θα συζητηθεί παρακάτω.

8. Συναισθηματική νοημοσύνη

Το ότι στη διαδικασία της σκέψης εμπλέκονται συναισθηματικά στοιχεία έχει υποστηριχθεί από φιλοσόφους, όπως ο Michael Polanyi (1958) και ο Israel Scheffler (1991). Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Polanyi (1958, σ. 312):

Σε κάθε πράξη που εμπλέκεται η γνώση, υπεισέρχεται μια σιωπηλή και γεμάτη πάθος συνεισφορά του γνωστικού υποκειμένου και . . . αυτός ο παράγοντας δεν είναι απλώς ένα μειονέκτημα, αλλά μια απαραίτητη συνιστώσα όλης της γνώσης.

Παρ' όλο που η ύπαρξη των συναισθημάτων έχει διερευνηθεί από